

พืชสมุนไพรที่ใช้บำบัดพิษสัตว์

สมหมาย กระจำนลิจิต

บทนำ

สมุนไพร หมายถึงยาที่ได้จากพืช สัตว์ และแร่ธาตุจากธรรมชาติ ที่นำมาใช้เป็นยารักษาโรคต่าง ๆ และบำรุงร่างกายได้ การใช้สมุนไพรของไทย ยังไม่เป็นที่นิยมและยอมรับกันทั่ว ๆ ไป เพราะเหตุว่ายังไม่มี การทดสอบสรรพคุณกันอย่างจริงจัง การใช้สมุนไพรที่ไม่ใช่ของแท้เพราะซื้อพ้องกัน การใช้มีขึ้นค่อนข้างยาก เพราะจะต้องมีเวลาอาคมกำกับ และปริมาณที่จะใช้ยังไม่แน่นอน รัฐบาลได้เห็นถึงความสำคัญของสมุนไพร จึงได้ฟื้นฟูการใช้สมุนไพรให้เป็น ที่นิยมของประชาชน โดยใช้อย่างถูกต้องและปลอดภัย ในรูปของสารานุกรมสุขภาพพื้นบ้านขึ้น การประกอบอาชีพ ของประชาชนในภาคใต้ ส่วนใหญ่เป็นการทำสวน และทำการประมง ทั้ง 2 อาชีพนี้จะต้องเสี่ยงอันตราย กับสัตว์มีพิษจำพวกงูทั้งบนบกและในน้ำ การรู้จักใช้สมุนไพรเพื่อบำบัดพิษสัตว์ จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมาก และช่วยชีวิตคนที่ถูกกัดมาแล้วเป็นจำนวนไม่น้อย ฉะนั้นการที่ประชาชนรู้จักสมุนไพรที่แท้จริง การใช้ที่ ถูกต้องและทันเวลา ก็จะทำให้มีโอกาสรอดชีวิตหรือ ความพิการต่าง ๆ จากพิษงูได้มากที่สุด

วัสดุและวิธีการ

ศึกษาพืชสมุนไพรที่ใช้บำบัดพิษสัตว์ 6 ชนิด คือ เสือโคร่ง หูช้างวงช้าง เม็งข่อย เล็บมือนาง หล้าครุนและหมุยขม โดยศึกษาลักษณะทางพฤกษ-ศาสตร์ เพื่อการจำแนกชนิด สกุน และวงศ์ของพืช ศึกษาลักษณะโครงสร้างภายในของพืชทั้งลำต้น ราก ใบ ดอก และผล ทดสอบการสกัดไอสลดสารโดยใช้ตัว ทำละลาย 4 ชนิดคือ เหล้าขาว น้ำมะนาว น้ำชา-ขาว และน้ำกลั่น

การสกัดไอสลดสารนี้ จะใช้ส่วนของพืชที่จะ นำมาใช้ประโยชน์เช่น ลำต้น ราก ใบ ดอก และ ผล ใช้น้ำหนัก 2 กรัม กับตัวทำละลายอย่างละ 10 ซีซี แต่ละชนิดจะทำ 5 ข้ว นำสมุนไพรที่เตรียม ไว้ตำผสมกับตัวทำละลายแต่ละชนิด กรอง แล้วนำไป อบแห้งที่อุณหภูมิ 60 องศาเซลเซียส หาค่าน้ำหนัก แห้งเปรียบเทียบกันว่าตัวทำละลายชนิดใด สามารถ ละลายไอสลดสารได้มากที่สุด

ผลที่ได้รับจากการศึกษา

เสื่อโคร่ง เป็นพืชที่อยู่ในวงศ์ Acanthaceae มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า Aphelandra squarrosa ส่วนที่ใช้ประโยชน์คือ ใบสด ตำผสมกับเหล้าขาว หรือน้ำมะนาว คั้นเอาน้ำดื่ม แก้พิษแมงป่องได้ดี ถ้านำไปรวมกันกับวุ้นหางช้าง ฟ้าทะลายโจร เคราเมอ และหัวชะงอ ตำผสมกับเหล้าขาว คั้นเอาน้ำดื่ม กากพอกปากแผล แก้พิษงูทุกชนิด การสกัดโอสถสารพบว่า น้ำมะนาวเป็นตัวยาละลายได้ดีที่สุด รองลงมาคือเหล้าขาว

หญ้างวงช้าง เป็นพืชที่อยู่ในวงศ์ Boraginaceae มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า Heliotropium indicum, Linn. ส่วนที่ใช้ประโยชน์คือ ใบและดอกสด ตำผสมกับเหล้าขาว คั้นเอาน้ำดื่ม กากพอกปากแผล แก้พิษงูทุกชนิด การสกัดโอสถสารพบว่า น้ำมะนาวเป็นตัวยาละลายได้ดีที่สุด รองลงมาคือเหล้าขาว

เมี่ยงขอ เป็นพืชที่อยู่ในวงศ์ Capparidaceae มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า Capparis mieraacantha, DC. ส่วนที่ใช้ประโยชน์คือ ราก โดยใช้ร่วมกับรากผักหวานบ้าน ผ่นกับน้ำขาวข้าว ใช้รากหญาตึกกา ป้ายทาปากแผล แก้พิษงูพิษการสกัดโอสถสาร พบว่า น้ำมะนาวเป็นตัวยาละลายได้ดีที่สุด รองลงมาคือเหล้าขาว

เล็บมือนาง เป็นพืชที่อยู่ในวงศ์ Combretaceae มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า Quisqualia indica, Linn. ส่วนที่ใช้ประโยชน์คือ ราก ตำผสมกับเหล้าขาว พอกปากแผล แก้พิษงูทุกชนิด การสกัดโอสถสาร พบว่า น้ำมะนาวเป็นตัวยาละลายได้ดีที่สุด รองลงมาคือเหล้าขาว

หมุยขม เป็นพืชที่อยู่ในวงศ์ Rutaceae มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Micromelum minutum* ส่วนที่ใช้ประโยชน์คือใบ ตำผสมกับเหล้าขาว คั้นเอาน้ำดื่ม กากพอกปากแผล หรือใช้รากฝนกับน้ำขาว-ขาวหรือน้ำมะนาว ใช้ดื่มหรือทาปากแผล แก้พิษงูทุกชนิด การสกัดไอสเตรน พบว่าน้ำมะนาวเป็นตัวทำละลายที่ดีที่สุด รองลงมาคือเหล้าขาว

หญ้าครุน เป็นพืชที่อยู่ในวงศ์ Graminaeae

มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Panicum repen*, Linn. ส่วนที่ใช้ประโยชน์คือลำต้นใต้ดิน ตำผสมกับน้ำใส่เกลือแกง 3 เม็ด คั้นเอาน้ำดื่ม กากพอกปากแผล แก้พิษงูทุกชนิด การสกัดไอสเตรน พบว่าน้ำมะนาวเป็นตัวทำละลายที่ดีที่สุด รองลงมาคือเหล้าขาว

อภิปรายผล

จากการเปรียบเทียบน้ำหนักแห้งของไอสเตรนที่สกัดได้ในตัวทำละลายทั้ง 4 ชนิด ของพืชสมุนไพรชนิดต่าง ๆ ปรากฏว่าน้ำมะนาวเป็นตัวทำละลายที่ดีที่สุด รองลงมาคือเหล้าขาว ซึ่งตรงกับการใช้ของหมอกกลางบ้าน คือหมอกกลางบ้านจะใช้เหล้าขาวและน้ำมะนาวเป็นหลัก ด้วยเหตุผลที่ว่า หาได้ง่ายตามสภาพชนบททั่ว ๆ ไป โดยไม่ทราบถึงผลพลอยได้จากการใช้เหล้าขาวและน้ำมะนาวเลย น้ำมะนาวนอกจากจะละลายไอสเตรนจากพืชสมุนไพรได้ดีแล้ว ยังมีสารพวก hesperidin และ maringin ซึ่งช่วยแก้การร้อนใน กระหายน้ำ ทำให้ชุ่มคอ และยังแก้อาการอักเสบของแผลได้ดีอีกด้วย ส่วนเหล้าขาวนั้นจะมีแอลกอฮอล์ผสมอยู่มาก ซึ่งเป็นตัวละลายไอสเตรนได้ดี และสามารถซึมเข้าไปในกระแสโลหิตได้รวดเร็ว เป็นการช่วยนำเอาตัวยาเข้าไปในเซลล์ของร่างกาย เพื่อนำไปขับพิษสัตว์ได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

สรุป

การบำบัดพืชสัตว์ของประชาชนที่อาศัยอยู่ตามชนบทและถิ่นทุรกันดารนั้น ยังต้องอาศัยพืชสมุนไพรเป็นจำนวนมาก ฉะนั้นการที่ให้ความรู้เกี่ยวกับชนิดของพืชสมุนไพรและวิธีใช้ที่ถูกต้อง นับว่า

มีคุณประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะเขาเหล่านั้นสามารถที่จะช่วยเหลือตนเอง และผู้อยู่ใกล้เคียงได้เป็นอย่างดี เป็นการช่วยลดสภาพการทนทุกข์ทรมาน และการเสียชีวิตจากพิษของสัตว์ให้น้อยลง อันจะส่งผลให้ประชาชนมีโอกาสอยู่ดีกินดีขึ้น

บรรณานุกรม

- ชลอ อุทกภาชนี. พ.ศ. 2523 คู่มือยาสมุนไพรและโรคในประเทศเขตร้อนและวิธีบำบัดรักษา
 กรุงเทพมหานคร พิมพ์ 530 หน้า
- ชัชวดี ทองทาบ. 2521 เปรียบเทียบผลการใช้เมล็ดพืชพอน, คอร์ติโคสเตอรอยด์, และเซรุ่มแก้พิษงู
เห่า บทคัดย่อการประชุมวิชาการ 2521 เรื่องวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาภาคเหนือ
 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ชัยโย ชัยชาญทิพยุทธ์และคณะ. 2523 สมุนไพรโครงการศึกษาวิจัยสมุนไพร บริษัทสารมวลชนจำกัด
 256 หน้า
- พเยาว์ เหมือนวงษ์ญาติ. 2514 ตำราไทย-จีน สำนักพิมพ์แพรววิทยา หน้า 45 - 46
- มงคล โมกขะสมิต และคณะ. 2514 การศึกษาพิษของสมุนไพรไทย วารสารกรมวิทยาศาสตร์การ-
 แพทย์ ฉบับที่ 1 หน้า 36 - 38
- ห้าเกล็ดขกรไทยและเพื่อน ตำราเภสัชกรรมไทยแผนโบราณ สำนักพิมพ์สมชายการพิมพ์ 2523.
 191 หน้า

Chote Suvatti, Flora of Thailand, Kurusapa, Bangkok, 1978, 1503 p.

Esau, Katherine, Plant Anatomy, John Wiley & Sons, Inc. New Yourk,
 1953 374 p.

Johansen, A.D., Plant Microtechnique. Me. Craw-Hill, Book Company
 Inc. New York, 1940, 523 p.